

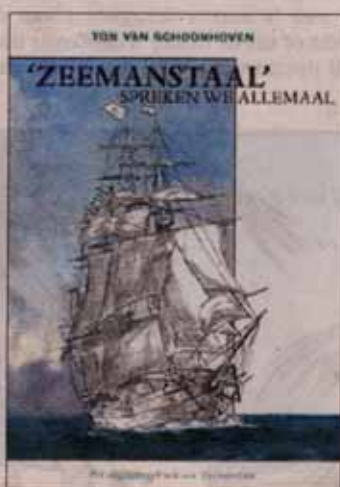
## HET ONBESPROKEN BOEK

In een rubriek over boeken die onopgemerkt dreigen te blijven, spreekt Guus Middag een aardig mondje zeemanstaal – met dank aan Ton van Schoonhoven

# Rak de neug toch, man!

**L**aten we meteen van wal steken. Niet aarzelen op de valreep. Straks komt iemand ons nog de wind uit de zeilen nemen. Dan gaat hij het over een andere boeg gooien en dan strandt het schip en valt alles in het water. Voor het geval u het nog niet wist: zeemanstaal spreken we allemaal. Ik zou nog wel verder willen gaan: er schuilt een scheepsjongen in ons allemaal. Je hoeft maar even in het zeemanstaalwoordenboek van Ton van Schoonhoven te bladeren of je voelt in je kamer een stevige afluandige wind opsteken, je hoort meeuwen krijsen en je krijgt de neiging om, ook al heb je ze niet, alle trossen los te gooien. De gaffel van de bazaar, het lopen-de want, het loefgierige schip, de stagen, de ra, de fok – ik was nog niet begonnen te lezen of ik bleek mij al vanzelf naar de kapstok te bewegen, met daaraan mijn denkbeeldige oliepak, lieslaarzen en zuidwester. Voor ik het wist stond ik al op het balkon, hand op de reling, boek in de andere hand, om daar in regen en wind verder te lezen, op en neer door het gangboord van mijn denkbeeldige schip, af en toe stilstaand, wijdbeens, om een blik te werpen op de horizon. Kaapstander, roerganger, spuigaten. Lekker lezen in de buitenlucht! In gedachten nam ik nog een Fisherman's Friend. Morgen zou ik mij niet gaan scheren.

Ik las hier van alles over schepen en zeilen, zeetaal en zeegebruiken. Niet uitputtend. Honderd bladzijden maar. Tweehonderd lemma's. Van aanklampen ('het boord aan boord komen met een ander schip') tot zog ('zie kielzog'). Van echte vaktermen (een klaploper is een hulptakel met een enkel blok) en echt jargon (opdraaien, afvalen, bijleggen, opdoeken) tot allerlei alledaagse woorden en uitdrukkingen waarvan de zee- of zeilherkomst vaak al niet meer beseft wordt, of die helemaal niet ex-



GUUS MIDDAG

clusief voor de zeevaart zijn: uitbrander, uitkijk, de bovenste plank, gissen, top-punt, touw, vlaag, peil. Maar Ton van Schoonhoven vertelt er graag over en zorgt er wel voor dat uiteindelijk alles op een of andere manier wel weer te maken heeft met de zee, of het zeilen, meer in het bijzonder de grote zeilvaart.

Hij lijkt in dit boek nog het meest op een enthousiaste gids in zijn eigen museum. Taalkundig valt er op zijn uitleggingen wel wat aan te merken. 'Een uiltje knapen' komt in de zeevaart voor, maar heeft er etymologisch niets mee te maken. Het woord 'luizenbaantje' is niet afgeleid van de luizenplecht op een schip. Zijn met de schaapjes die iemand op het droge heeft inderdaad zijn scheepjes bedoeld? Het woord 'druiloor' is niet afgeleid van het gelijknamige zeiltje aan de druilmast.

Maar wat doet het ertoe. Van Schoonhovens etymologie is altijd vermakelijk: 'Als vis te lang op de kaai (kade) blijft staan gaat die bederven en is dan niet meer te verkopen. De vis is dan bekaaid. Je kunt er dan geen eer meer mee inleggen. De vis en jij komen er bekaaid af.' Onzin, maar het klinkt authentiek, met die rotte vis op de kaai. Ook hier hoor je vanzelf meeuwen schreeuwen, ankerkettingen rammelen en scheepstouwen schuren.

Nog een stap verder en je zit in een aflevering van 'Scheepskamelen', de Jiskefet-serie waarin zeebonk Wim van Nijsel (Michiel Romeyn) op de werf tussen de roestige kettingen en verweerde scheepsrompen mocht komen vertellen over taal en zeden vroeger op de grote vaart. Over het rakken van de neug, de hoender en de kneuker en het riegen van de koe. Van Nijsel: 'En dan had je ook nog heugers. Heugen was eigenlijk een benaming voor de lijn die het schip maakt in het blikveld. Ja, die jongens werkten daar met de elementen, dat zie je vandaag de dag helemaal niet meer. Ja, dat waren tijden hoor. Dat was bar.'

Dit is de geest die ook in Van Schoonhovens woordenboek te vinden is. Lexicografisch is het misschien niet helemaal volgens de regels, maar er waait een krachtige wind doorheen. Je krijgt gewoon weer zin om je deukerd in te vetten met raggel. Dit is geen kamergeleerdennaslagwerk, dit is een VOC-mentaliteitwoordenboek.

*Ton van Schoonhoven: 'Zeemanstaal' spreken we allemaal. Uitdrukkingen, gezegden en woorden die in verband gebracht kunnen worden met de zeemanstaal en het zeemansleven en in het dagelijks taalgebruik zijn ingeburgerd. Verlevendigd met een groot aantal anekdotes en illustraties. Uitgegeven in eigen beheer, 104 blz. €14,50. Zie [www.infogrotezeilvaart.nl](http://www.infogrotezeilvaart.nl).*